

Patologie zagrożeniem bezpieczeństwa społecznego w Polsce

Zbigniew Ciekankowski

Państwowa Wyższa Szkoła im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Abstrakt: W niniejszym artykule przedstawiono jak bardzo poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa społecznego są patologie. Do najczęściej występujących patologii zagrażających naszemu społeczeństwu zaliczyć należy alkoholizm, narkomanię, bezrobocie, przemoc i prostytucję. Alkoholizm to patologia, która w największym stopniu zagraża bezpieczeństwu społecznemu w naszym kraju. W artykule pokazano też, że jednym z zadań państwa w celu zapobiegania patologiom społecznym powinna być walka z alkoholizmem i ograniczenie tego zjawiska. Zjawiskiem, który powoduje podobne fatalne skutki jeśli chodzi o bezpieczeństwo społeczne jest narkomania – rozrastanie się tej patologii powinno być sygnałem alarmowym dla władz naszego państwa, szczególnie coraz częstsze kontakty z używkami młodych ludzi. Innego rodzaju patologiami niż alkoholizm i narkomania jest bezrobocie. Autorzy w swoim opracowaniu zwracają jak patologie społeczne są istotnym zagrożeniem każdego państwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, czynniki, narkomania, patologie, zagrożenia

Pathologies – a threat to social security in Poland

Abstract: This article outlines pathologies and their deleterious impact on social security. The most common pathologies that pester our society are alcoholism, drug abuse, unemployment, violence and prostitution. From all of them alcohol is the biggest threat to social security. This article also states that one of tasks of the government should be the struggle to curb alcoholism in order to limit this pathology. Another equally dangerous pathology to social security is drug abuse. The fact that it is growing and frequent contact of young people with stimulants should be an alert for the government. Another serious pathology is unemployment. Authors of this study pay attention to the fact that social pathologies represent a serious threat to each state security.

Keywords: security, factors, drug abuse, pathologies, threats

Wstęp

Patologia (z greckiego *pathos* – cierpienie, logo nauka) używane jest od dawna w medycynie jako oznaka czynników powodujących chorobę. Pojęcie *patologia społeczna* pojawiło się dopiero pod koniec XIX jako określenie negatywnych zachowań ludzkich skierowanych przeciwko powszechnie akceptowanym wartościom i normom społecznym. Zjawiska te określa się także terminami bliskoznacznymi, między innymi „dewiacja, dezorganizacja

społeczna, zachowanie dysfunkcjonalne, naznaczanie społeczne”¹. Wszystkie te negatywne efekty wypływają z natury człowieka, który w zależności od nasilenia niepożądanych zachowań traktowany jest jako chory lub przestępczy. W każdym przypadku jednostki lub sytuacji przykładą się to na negatywną ocenę moralną. W miarę rozwoju dyscypliny i poprawiania wiedzy w tym zakresie pojawia się przekonanie, że środowisko społeczne jest ważnym czynnikiem w genezie patologii. W dalszym ciągu jednak w centrum uwagi badaczy pozostają zagadnienia moralne, tyle że w odniesieniu do społeczeństwa.

Profilaktyka patologii społecznych

Zadania rodziny

Opisując współczesną, dwupokoleniową rodzinę trzeba zwrócić uwagę na istotne elementy tego pojęcia i jego wymiar. Rodzina jest małą, naturalną grupą społeczną, składającą się z małżonków i ich potomstwa. Rozbicie małżeństwa z powodu separacji, rozwodu czy śmierci jednego z małżonków powoduje, że rodzina jest niepełna w swej strukturze².

Rodzina stanowi pierwszą i żywotną komórką społeczeństwa obywatelskiego. Rodzinę łączą ze społeczeństwem żywotne i organiczne więzy, stanowi ona jego podstawę i stale je zasila poprzez swe zadanie służenia życiu. W rodzinie rodzą się przecież kolejni obywatele i znajdują w niej pierwszą szkołę wartości życiowych i zasad społecznych, które decydują o życiu i rozwoju samego społeczeństwa³.

Rodzina jest podstawową grupą społeczną ze względu na szereg istotnych funkcji, które spełnia na rzecz społeczeństwa. Zaspokajają równocześnie istotne potrzeby psychiczne, emocjonalne i społeczne swych członków. A zatem wypełnia zarazem dwojakiego rodzaju zadania: wobec społeczeństwa i jednostek wchodzących w jej skład.

Dzięki funkcji prokreacyjnej rodzina przyczynia się do poszerzenia liczebności społeczeństwa. W małżeństwie też, jako w prawnie akceptowanej formie współżycia płciowego, zaspokajane są potrzeby seksualne małżonków.

Dorośli członkowie rodzin stanowią rzeszę pracowników wykonujących w społeczeństwie różne zawody, i uczestniczą w produkcji co z kolei pozwala na stworzenie podstaw ekonomicznych dla egzystencji rodziny i zabezpiecza zaspokojenie potrzeb bytowych i jej członków.

Funkcje usługowo-opiekuńczą rodzina spełnia, gdy zapewnia swym członkom codzienne usługi (wyżywienie, czystość domu czy odzież, itp.) oraz opiekę nad tymi członkami rodziny, którzy nie są w pełni samodzielni ze względu na wiek, chorobę (dzieci i starcy), kalectwo czy inne przyczyny.

---

¹ A. Podgórecki, *Zagadnienia patologii społecznej*, Warszawa 1976r., s. 83.

² Ibidem s. 457.

³ A. Szafrńska, *Zasada rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, Synod Biskupów 1980, Warszawa 1986r., s. 185.

Członkowie rodziny zaspokajają przy tym swoje potrzeby opiekuńcze i to zarówno opiekowania się kimś jak i jej doznawania⁴.

Rodzina wprowadza w społeczeństwo nowych obywateli, przekazując im sposób porozumiewania się, podstawowe wzory zachowania obowiązujące w danym społeczeństwie, zwyczaje, obyczaje, wprowadza ich w świat wartości molarnych i wartości kultury. Kontroluje przy tym zachowanie się swych członków. Funkcja socjalizacyjna rodziny dotyczy nie tylko dzieci, wrastających w rodzinę i w społeczeństwo, ale i współmałżonków, którzy także podlegają procesom adaptacyjnym do ról małżeńskich, rodzicielskich i innych ról rodzinnych. Równocześnie zostają zaspokojone potrzeby rodzicielskie wychowania dzieci, a osobowość rodziców bogaci się dzięki nowym doświadczeniom.

Rodzina, dzięki swej funkcji psychohygienicznej, zapewnia poczucie stabilizacji, bezpieczeństwa, równowagi emocjonalnej, możliwość wymiany uczuć, a także pozwala na tworzenie korzystnych warunków do rozwoju osobowości. W dobrze funkcjonującej rodzinie zaspokajane są potrzeby miłości i przynależności, dawania i współdziałania, zrozumienia i wymiany uczuć, uznania i szacunku. Jednostka znajduje w rodzinie oparcie dla zaspokojenia potrzeby samourzeczywistnienia rozwoju i wzbogacenia własnej osobowości. Rodzina wpływa więc w istotny sposób na swych członków zaspokajając ich potrzeby biologiczne, ekonomiczne, emocjonalne, i psychospołeczne. Rodzina wpływa też na rozwój ich osobowości i zdrowie psychiczne⁵.

Rodzina stanowi przedmiot badań wielu dyscyplin naukowych – stąd bierze się współistnienie różnorodnych definicji i sposobów rozpatrywania jej problemów. Ogromne zainteresowanie sprawami rodziny bierze się z wpływu na rozwój fizyczny, psychiczny, społeczny jej członków, zwłaszcza tych najmłodszych. Rodzina przez celowe oddziaływanie opiekuńcze i wychowawcze oraz niezamierzony wpływ wynikający ze wzajemnych stosunków uczuciowych i zespołu interakcji między członkami i różne wzorce osobowe rodziców wpływa na fizyczny, psychiczny i społeczny rozwój dziecka. Dzięki tym oddziaływaniom dziecko przygotowywane jest do samodzielnej egzystencji w społeczeństwie, które podejmie jako już dorosły osobnik.

Wszechstronność wpływu rodziny polega na tym, że socjalizuje ona także dorosłych członków. Zakładając rodzinę podejmują oni szereg nowych ról, nabywają doświadczeń, które często powodują głębokie przeobrażenia w strukturze osobowości. Rodzina stanowi więc fundamentalną komórkę o żywym i dynamicznym charakterze, ulegającą ciągłym przeobrażeniom, podatną na wpływy środowiska zewnętrznego, ponadto sama również je kształtuje poprzez ciągłe interakcje z otoczeniem.

---

⁴ A. Podgórecki, op. cit., s. 459.

⁵ Ibidem, s. 460.

Zadania szkoły

Błyskawiczny postęp w dziedzinie nauki, techniki, życia społecznego i kulturalnego wymaga przygotowania wszechstronnie wykształconego młodego pokolenia. Efekt końcowy tego działania jest złożony i uzależniony jest od wielu czynników, często trudnych do określenia. Proces kształcenia organizowany jest w największym stopniu przez szkołę, a jego rezultaty mogą mieć charakter ogólny lub zawodowy (specjalistyczny). Kształcenie ogólne przygotowuje do podjęcia jego dalszych etapów oraz do uczestnictwa w życiu społecznym. Wyposaża w odpowiednią wiedzę o przyrodzie i społeczeństwie, rozwoju ogólnych zdolności i zainteresowań poznawczych. Kształcenie zawodowe, jest procesem, który umożliwia osiągnięcie wiadomości i umiejętności niezbędne do wykonywania danego zawodu, czyli rozwijanie uzdolnień i zainteresowań specjalnych związanych z danym zawodem, wyrobienia nawyków ciągłego podnoszenia kwalifikacji. Między kształceniem ogólnym i zawodowym nie ma przeciwieństw ani ostrych granic, gdyż stanowi ono konieczną podstawę kształcenia zawodowego, a równocześnie samo się zmienia pod wpływem przemian naukowo-technicznych⁶.

Szkoła często nazywana jest drugim domem ze względu na ciągle zmieniające się sytuacje w życiu społecznym, które inspirują do poszukiwania nowych wzorów nauczania i wychowania. W dążeniu do wszechstronnego rozwoju osobowości uczniów trzeba zadbać o zachowanie jednolitego procesu dydaktyczno-wychowawczego, w efekcie którego powinny dokonywać się zmiany w sferze poznawczej, uczuć, woli i motywacji uczniów. Zaniedbanie lub pominięcie którejkolwiek ze sfer osobowości ucznia w toku kształcenia może być przyczyną negatywnych następstw w sensie społecznym i moralnym. Jednym z nich mogą być niepowodzenia szkolne określane jako

[...] rozbieżności między wymaganiami wychowawczymi, dydaktycznymi szkoły, a postępowaniem uczniów oraz uzyskanymi przez nich wynikami nauczania.

Niepowodzenia szkolne mogą wskazywać na brak jednolitości w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły⁷.

Zadania szkoły w aspekcie przeciwdziałania różnym patologiom mogą być spełnione tylko w przypadku, gdy utrzymany jest odpowiedni poziom bezpieczeństwa. Odpowiedzialność za bezpieczeństwo szkoły spoczywa na ministrach właściwych ds. oświaty i wychowania oraz spraw wewnętrznych. Współpracą zajmują się ministrowie właściwi do spraw administracji publicznej, zabezpieczenia społecznego, zdrowia, kultury fizycznej i sportu, Komendant Główny Policji, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego, partnerzy społeczni, w tym organizacje pozarządowe i związki wyzna-

---

⁶ B. Sack, E. Śliwczyńska, *Patologie społeczne występujące wśród młodzieży w środowisku wiejskim*, www.edukacyjne.dyskursy.univ.szczecin.pl/patologie.htm.

⁷ B. Sack, E. Śliwczyńska, op. cit.

niowe. W programie zdiagnozowano następujące zagrożenia w tym obszarze:

- przestępstwa i wykroczenia w szkołach i w bezpośrednim ich sąsiedztwie;
- łatwy dostęp do alkoholu i narkotyków w środowisku szkolnym;
- niewłaściwa reakcja społeczna na przejawy zjawisk patologicznych;
- niezadowalający stan współpracy osób oraz instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w środowisku szkolnym, a zwłaszcza na linii dyrekcja – nauczyciele – uczniowie – rodzice – policja.
- niski poziom wzajemnego zaufania może skutkować: brakiem możliwości identyfikacji istniejących problemów, obawą, niechęcią przed rzetelnym zajęciem się niepokojącymi zjawiskami.
- tolerowanie zachowań patologicznych⁸.

W związku z takimi problemami wyodrębniono następujące zadania:

- rzetelna analiza i identyfikacja problemów bezpieczeństwa szkolnego, nie tylko na poziomie ogólnym, ale też w odniesieniu do poszczególnych placówek oświatowych i ich okolic;
- ograniczenie liczby przestępstw i wykroczeń w szkołach i bezpośrednim otoczeniu szkół;
- zbudowanie skutecznych i polegających ocenie mechanizmów, współpracy dyrekcji, nauczycieli, rodziców, uczniów i policji wraz ze strażami gminnymi (miejskim) w zakresie bezpieczeństwa w szkołach;
- zwiększenie skuteczności ochrony szkół poprzez: a) patrole szkolne, posterunki w rejonach i miejscach najbardziej zagrożonych, b) powiązanie zakresu obowiązków policjantów, strażników gminnych (miejskich) za poszczególne obszary szkolne, c) upowszechnianie wizyjnego monitorowania wejść do publicznych i niepublicznych szkół i placówek oświatowych dla dzieci i młodzieży.
- konsekwentne reagowanie na patologie poprzez budowanie społecznego potępienia;
- ograniczenie dostępu do alkoholu i narkotyków w środowisku szkolnym;
- regularne kontrolowanie pod względem bezpieczeństwa szkół i ich okolic, w szczególności dróg do i ze szkoły;
- edukacja dla niebezpieczeństwa, w tym także edukacja medyczna, ze szczególnym uwzględnieniem pierwszej pomocy;
- podniesienie wiedzy na temat symptomów przemocy w szkole, wśród pielęgniarek środowisk, higienistek szkolnych;
- upowszechnienie w szkołach programów profilaktycznych ukierunkowanych na eliminację agresji wśród młodzieży oraz używania przez nich substancji psychoaktywnych;

---

⁸ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2009r., s. 86.

- usprawnienie systemu prawnego, stworzenie prawnych gwarancji dzięki młodzieży;
- wykorzystanie środków masowego przekazu w celu promowania prospołecznych wzorców zachowań⁹;
- wsparcie przy realizacji tych zadań zapewnić powinny następujące działania;
- tworzenie grup szkolnych – łączących dyrekcję szkół, nauczycieli, rodziców, policję oraz strażę gminne (miejskie) dokonujących wspólnych analiz zagrożeń oraz oceniających stan bezpieczeństwa szkoły i okolicy.
- inicjowanie i prowadzenie badań dotyczący bezpieczeństwa szkolnego, (takich jak np. badania *opinia uczniów, nauczycieli oraz rodziców na temat bezpieczeństwa w szkole* przeprowadzone przez ośrodek konsultacji dialogu społecznego przeprowadzonego w Warszawie w maju 2005 r.);
- promowanie skutecznych rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa szkolnego poprzez organizowanie konkursu „Bezpieczna szkoła”;
- rozszerzenie współpracy z organizacjami pozarządowymi, instytucjami kościelnymi na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa w szkole i jej okolicy;
- współpraca z organizacjami kościelnymi i społecznymi w celu propagowania spędzenia wolnego czasu w sposób wolny od patologii;
- organizowanie lokalnych i wojewódzkich forów wymiany doświadczeń, dobrych praktyk i oceny stanu bezpieczeństwa szkolnego¹⁰.

Zadania otoczenia społecznego

Otoczenie bezpieczeństwa społecznego obejmuje trzy podstawowe obszary związane z bezpieczeństwem narodowym: wyzwania i zagrożenia, podmiotową strukturę bezpieczeństwa, przedmiotową strukturę bezpieczeństwa. Wyzwania oznaczają trwałą tendencję w środowisku bezpieczeństwa wymagające identyfikacji i podjęcia określonych działań niemilitarnych. Zagrożenia związane są z takimi procesami jak masowa migracja, bezrobocie, przestępczość, ruchy antyglobalistyczne, handel ludźmi, rosnąca dysproporcja między poziomem rozwoju społeczeństw bogatych a problemem upadających reżimów autorytarnych.

Celem podmiotów w strukturze otoczenia społecznego stanowi zapewnienie bezpieczeństwa. Najważniejszym podmiotem jest oczywiście państwo. Najbardziej optymalny układ polega na kształtowaniu procesów gospodarczych i społecznych w kontekście bezpieczeństwa narodowego w ujęciu systemowym oraz strategicznym¹¹.

---

⁹ Ibidem, s. 87.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne, Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2013 r., s. 282.

W Polsce zwrot ten pierwszy raz został użyty w czasie międzywojennym w ustawodawstwie oraz teoretycznych rozwiązaniach w *Ustawie z 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia*. Uważano że to rodzaj społecznego zagrożenia, na które może być narażone w tym samym czasie więcej osób. Kolejny raz termin *zabezpieczenie społeczne* pojawiło się dopiero w 1997 r. w *Konstytucji RP*. Zwrotu tego użyto raczej przypadkowo, ponieważ był on na tyle niedookreślony, że pozwalał na różnorodną jego interpretację. Według ustawy z 1997 r. zabezpieczenia społeczne to ubezpieczenia i potrącenia społeczne, fundusze emerytalne, pomoc społeczna, świadczenia na rzecz rodziny, świadczenia socjalne, zatrudnienia, rehabilitacje społeczne, zawodowe i świadczenia dla osób niepełnosprawnych, kombatanów i osób represjonowanych. Zabezpieczenie społeczne to stosowanie różnorodnych działań publicznych i środków z za pomocą których państwo stara się chronić swoich mieszkańców przed groźbą niemożności zaspokojenia podstawowych, wspólnie uznanych za ważne potrzeby. Pojęciem konkurencyjnym jest termin *prawo socjalne* (używane najczęściej w Niemczech)¹².

Proces decentralizacji państwa i przekazywania części jego zadań na samorządom wiąże się z wzmocnieniem znaczenia tzw. 3 sektora (NGO) organizacji nie nastawionych na zysk, które stanowią uzupełnienie działań państwa oraz działań samorządów. Organizacje *non profit* są odzwierciedleniem stanu kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu lokalnym. 3 sektor realizuje zadania z zakresu, który można przypisywać do kategorii pojęciowej *bezpieczeństwo społeczne*. Z pewnością przyczynia się on do kształtowania bezpieczeństwa wspólnotowego, ma istotną rolę w integrowaniu lokalnych społeczności, a także stanowi ciągłe wsparcie w trudnych sytuacjach życiowych dla osób wykluczonych i zmarginalizowanych, rodzin i zbiorowości. Dotyczy to zarówno stanów nadzwyczajnych, sytuacji kryzysowych związanych z występowaniem katastrof naturalnych, zdarzeń losowych. Wsparcie społeczne stanowi rodzaj integracji społecznej w której dochodzi do wymiany informacji, wymiany emocjonalnej, instrumentów lub dóbr materialnych. Znajdujące się poza systemem władz publicznych formy organizacji społecznej aktywności, jakimi są organizacje społeczne mają zróżnicowany charakter zwłaszcza ze względu na zakres działalności odnoszący się do różnych płaszczyzn. Niosą one pomoc poszczególnym osobom lub grupom wymagającym wsparcia – osobom w podeszłym wieku, niewidomym, niesłyszącym, rodzinom osób chorych. Udzielają zarówno wsparcia zarówno o charakterze rzeczowym, materialnym, ale też emocjonalnym poprzez tworzenie poczucia integracji wspólnotowej. Działania organizacji społeczeństwa obywatelskiego służą też różnym celom, które determinują ich funkcje społeczne. Cele te mają charakter poli-

---

¹² Ibidem, s. 290.

tyczno-społeczny, wsparcia materialnego – służą realizacji dążeń socjalnych i świadczenia usług społecznych¹³.

Ocena skuteczności działań w zakresie zwalczania patologii

Raport NIK dotyczący prac związanych z przeciwdziałaniem zjawiskom patologii wśród dzieci i młodzieży jest źródłem, który ukazuje te negatywne zjawiska w polskiej szkole, a także dokonuje pewnego rodzaju oceny skuteczności działań w zakresie ich zwalczania. Określa się w nim, że patologia społeczna to zjawisko związane z zachowaniem się jednostek lub grup społecznych niezgodne z powszechnie obowiązującymi wartościami kulturowymi. Za zachowania dzieci i młodzieży tego rodzaju uznano ucieczki z domu, wagary, agresję i przemoc, picie alkoholu, nikotynizm, narkomania, zachowania przestępcze oraz udział w życiu grup działających według odrębnych wzorców i zasad postępowania, nieprzestrzegających zwyczajowo przyjętych w społeczeństwie norm. Przeprowadzone przez Izbę obserwację wskazują, że trudności wychowawcze pojawiają się we wszystkich typach szkół. Szczególnie w gimnazjach prezentowane są nieprawidłowe wzorce zachowań powstałe we wczesnym dzieciństwie i utrwalone na wcześniejszych etapach edukacji. W ostatnich latach pojawiły się nowe zjawiska patologiczne, między innymi *mobbing* i *bulling* (rozumiane najczęściej jako tyranizowanie oraz przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych). Ocenia się, że przemocy w sieci doświadcza ponad połowa dzieci w naszym kraju. Niepowodzeniem zakończyła się realizacja rządowego programu *Bezpieczna i przyjazna szkoła* wdrażanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w latach 2008–2011. Jego celem miało być uzyskanie poprawy stanu bezpieczeństwa uczniów, ograniczenie występujących zjawisk patologicznych, w tym szczególnie agresji i przemocy rówieśniczej¹⁴.

W latach szkolnych 2011/2012 i 2012/2013 podstawowym problemem wychowawczym w szkołach była agresja słowna (według 74% badanych) i agresja fizyczna (58%) skierowana przeciwko rówieśnikom i osobom dorosłym (np. nauczycielom). Skala tych zjawisk była większa niż w latach wcześniejszych (odpowiednio: 51,7% i 49,5%). Inne patologie, które występują w polskich szkołach to: palenie tytoniu (76%), kradzieże dokonywane na terenie szkoły (mienia szkoły, personelu albo innych uczniów) – 23%; niszczenie mienia szkolnego (45%); otrzymywanie nieprzyjemnych SMS-ów lub e-maili – 18%. Jednocześnie zjawiskiem patologicznym budzącym największy niepokój pozostawało zażywanie narkotyków lub substancji odurzających. W badaniach NIK ponad 30% uczniów potwierdziło, że było świadkiem narkotyzowania się lub słyszało o takich sytuacjach od koleża-

---

¹³ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku – zarządzanie bezpieczeństwem*, Warszawa 2011 r., s. 122.

¹⁴ Raport NIK – *Przeciwdziałanie zjawiskom patologii wśród dzieci i młodzieży*, s. 6

nek i kolegów, a 17% wskazało na występowanie handlu narkotykami na terenie placówki¹⁵.

Podejmowane w latach szkolnych 2012/2013 – 2013/2014 działania profilaktyczne szkół nie doprowadziły do zmniejszenia liczby zachowań patologicznych wśród dzieci i młodzieży. Powodem trudności w rozpoznaniu zachowań problemowych oraz podejmowaniu skutecznych działań profilaktycznych był niewystarczający poziom przygotowania kadry pedagogicznej, szczególnie w obszarze wczesnej interwencji w sytuacji zagrożenia uzależnieniem. 28% nauczycieli potwierdziło, że nie posiada dostatecznej wiedzy na temat ryzykownych zachowań uczniów. W jednej trzeciej skontrolowanych szkół stwierdzono, iż plany doskonalenia zawodowego nauczycieli nie uwzględniały szkoleń, które miały na celu wyposażenie tej grupy osób w umiejętności umożliwiające na prawidłowe konstruowanie oraz realizowanie programów profilaktyki oraz ukierunkowanych inicjatyw wychowawczych.

Szkoły w ograniczonym zakresie korzystały z doświadczeń policji, straży miejskiej oraz organizacji pozarządowych, które zajmują się problematyką przeciwdziałania zjawiskom patologicznym. Należy wspomnieć, że tylko pięć szkół objętych kontrolą (20%) realizując zadania w powyższym obszarze, skorzystało z programów ocenionych w ramach Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego¹⁶.

Innym źródłem, który pozwala ocenić działalność państwa w walce z patologiami jest *Informacja z działań Policji w zakresie zapobiegania przestępczości oraz patologiom społecznym w 2014 r.* Dokument przedstawia m.in. przykładowe działania profilaktyczne realizowane przez Policję, wśród których można wymienić realizację (lub współtworzenie) licznych programów prewencyjnych w obszarze profilaktyki przeciwalkoholowej, kampanii skierowanych przede wszystkim do młodych odbiorców, ale także ich rodziców i wychowawców. Były to najczęściej inicjatywy podejmowane z różnymi partnerami poza policyjnymi, m.in. instytucjami państwowymi, jak i organizacjami pozarządowymi.

Należy też wspomnieć o działaniach realizowanych przez jednostki organizacyjne Policji na obszarze całego kraju, których celem było zapobieganie lub ograniczenie rozmiaru szkód wynikających z alkoholizmu. Działania te miały różny charakter, poczynając od działań edukacyjnych, szkoleniowych, a skończywszy na działaniach kontrolnych i represyjnych na rzecz pomocy rodzinom z problemem alkoholowym oraz ofiarom przemocy w rodzinie¹⁷.

Raport wydany przez Policję pokazuje również działalność organizacji rządowej w kwestii przeciwdziałania zjawisku narkomanii wśród dzieci i młodzieży. W 2014 r. policjanci współpracowali z Krajowym Biurem ds.

---

¹⁵ Ibidem, s. 15

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ *Informacja z działań Policji w zakresie zapobiegania przestępczości oraz patologiom społecznym w 2010 r.*, s. 19.

Narkomanii, ośrodkami pomocy społecznej, zespołami placówek pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zdrowia publicznego, komisjami bezpieczeństwa rad dzielnic, urzędami dzielnicy, gminy, powiatu, sądami rodzinnymi, wydziałami oświaty, radami osiedli, fundacjami, kuratorami sądowymi, prokuraturą oraz Strażą Miejską i mediami. Policjanci realizują różnego rodzaju akcje i programy lokalne na rzecz przeciwdziałania narkomanii i współpracują systematycznie z podmiotami ustawowo i statutowo zobowiązanymi do prowadzenia działań na rzecz przeciwdziałania narkomanii. Ponadto specjaliści ds. nieletnich oraz dzielnicowi realizują szereg programów prewencyjno-profilaktycznych ukierunkowanych na przeciwdziałanie narkomanii. Do podstawowych celów tych programów można zaliczyć: rozpoznanie skali zagrożenia narkomania, kształtowanie świadomości wśród młodzieży szkolnej na temat negatywnego wpływu środków odurzających na funkcjonowanie organizmu człowieka oraz skutkach prawnych z tym związanych¹⁸.

Podsumowanie

Problematyka patologii społecznych to materia niezwykle złożona, czego dowodzą przynajmniej trzy argumenty. Po pierwsze, zagadnienia dotyczące patologii nie mogą być badane tylko przez jedną dyscyplinę nauki. Drugim powodem złożoności zagadnień związanych z patologiami społecznymi jest fakt powiązania ich z problematyką wartości i kryteriów ocen. Prócz cech obiektywnych należy również ustalić oceny i wartości, z punktu widzenia których dewiacje jako takie zostały zdefiniowane. Po trzecie, względy praktyczne sprawiają, że nauka staje przed koniecznością odpowiedzi na formułowane pytania i zagadnienia w ramach zmieniających się realiów¹⁹.

Patologie społeczne są istotnym zagrożeniem każdego państwa, dlatego dużą rolę odgrywa skuteczna profilaktyka. Najważniejszą misję w skutecznym przeciwdziałaniu patologiom społecznym odgrywa w ramach wielu funkcji, które pełni na wielu płaszczyznach życia społecznego. Zaspokaja równocześnie istotne potrzeby psychiczne, emocjonalne i społeczne swych członków. A zatem wypełnia zarazem dwojakiego rodzaju zadania: wobec społeczeństwa i wobec jednostek wchodzących w jej skład. Równie ważnym elementem społecznym, który spełnia funkcje profilaktyczne wobec społeczeństwa jest szkoła i proces kształcenia

Bibliografia

- Fehler W., *Bezpieczeństwo publiczne w przestrzeni miejskiej*, Wydawnictwo Arte, Warszawa 2010.
- Encyklopedia PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne, Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.

---

¹⁸ Ibidem, s. 21.

¹⁹ A. Podgórecki, op. cit. s. 629.

- Kwiatkowski E., *Bezrobocie, podstawy teoretyczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku – zarządzanie bezpieczeństwem*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- Podgórecki A., *Zagadnienia patologii społecznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976.
- Słowik-Gabryelska A., *Patologie społeczne, Alkoholizm, Narkomania, Nikotynizm*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006.
- Supińska J., *Dylemat Polityki Społecznej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA – JR, Warszawa 2014.
- Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Szafrańska A., *Zasada rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, Synod Biskupów 1980*, Instytut wydawniczy Pax, Warszawa 1986.
- Raport NIK – *Przeciwdziałanie zjawiskom patologii wśród dzieci i młodzieży Informacja z działań Policji w zakresie zapobiegania przestępczości oraz patologiom społecznym w 2010 r.*

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, (Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873).
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*, (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593).
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, (Dz.U. 1982 nr 35 poz. 230).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii*, (Dz.U. 2005 nr 179 poz. 1485).
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001).

Źródła internetowe

- Dyjeńska J., *Alkoholizm: kto w Polsce pije najwięcej?*, www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/nalogi/alkoholizm-kto-w-polsce-pije-najwiecej_41657.html
- Prawa człowieka a handel kobietami i młodymi ludźmi w Europie. Przybornik edukacyjny, raport krajowy– Polska*, http://unipd-centrodirittumani.it/public/docs/overview_pl.pdf
- Sack B., Śliwczyńska E., *Patologie społeczne występujące wśród młodzieży w środowisku wiejskim*, www.edukacyjne.dyskursy.univ.szczecin.pl/patologie.htm
- Wąsowski M., *Przydrożna prostytutka. Biznes, który wciąż się kręci*, <http://natemat.pl/56917,przydrozna-prostytucja-biznes-ktory-sie-kréci>.